

Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Hasan DİLEK¹, Ayşe B.AKSOY²

ÖZ

Bu araştırma Farklı eğitim programlarına sahip öğrenim kurumlarına devam eden Lise II. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile Anne- Babalarının Benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Kırşehir ili merkez liselerinde (Meslek, Düz ve Anadolu-Fen liseleri) öğrenimine devam eden lise 2.sınıf öğrencileri ve Anne-Babalarından oluşmuştur. Öğrencilerin ve Anne-Babalarının benlik saygı düzeyini ölçmek için “Benlik Saygısı Envanteri” kullanılmıştır. Araştırmada; ergenlerin okul türlerine göre benlik saygıları ile annelerinin benlik saygısı ve annelerinin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin okul türlerine göre benlik saygısı ile babalarının benlik saygısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Anahtar kelimeler: Ergenlik dönemi, benlik saygısı, ebeveyn benlik saygısı.

Examining the Relationship between Adolescents' Self-Esteem and Parents' Self-Esteem

ABSTRACT

This research has been carried out in order to examine the relationship between parents' self-esteem and students' self-esteem who attend high school 2 nd grade having different programmes. The research sample are high schools 2 nd grade students attending Kırşehir city center high schools (Vocational, Normal, Super-Anatolian High School) and their parent. In order to measure the students' and parents' self-esteem level, Self-esteem Inventory has been used. According to the results of the research; the existence of a meaningful relationship between students' self-esteem according to their school types and mothers' self-esteem and mothers' work situation has been found out. Between students' self-esteem according to the school types and father' self-esteem, mothers' education level, fathers' education level, relation hasn't been found out.

Keywords: Adolescence, Self-esteem, Parent self-esteem.

GİRİŞ

İnsan gelişimindeki en hızlı büyüme evresinden birisini oluşturan ergenlik, çocukluktan gençliğe geçiş aşamasında yaşanan gelişimsel bir dönemdir. Fiziksel ve duygusal değişiklikler nedeniyle ergenlik dönemi “fırtına” ve “stres” dönemi olarak da nitelendirilmektedir. Bu dönemdeki bedensel gelişim, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimin temellerini oluşturmaktadır. Ergenlik, biyolojik değişimle

¹ Öğr. Gör., Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, hasandlk78@gmail.com

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, aksoya@gazi.edu.tr.

başlar ve bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişmeyle son bulur (Ömeroğlu ve Ulutaş 2007).Kişiliğin önemli bir unsuru benliktir. Benlik kavramının beğenilip benimsenmesi benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısı, kişinin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur. Lewin, benlik saygısını “yaşam bir sahne olarak düşünülürse, kişinin oynadığı oyunun niteliğinden ve rolden aldığı doyumunu” olarak tanımlamaktadır (Akt. Temel ve Aksoy 2001). Bir başka tanımda da benlik saygısı; yeteneklerimiz, duygusal deneyimlerimiz, psikolojik uyumumuz hakkındaki kararlar ve değerlendirici ifadeler olduğu için benliğimizin önemli bir yönünü olarak tanımlanır. Benlik saygısı erken yaşlarda ortaya çıkan ve yaş ile birlikte değişen bir yapıya sahiptir. Örneğin; 2 yaşındaki çocuk yap-boz oyununu tamamladıktan sonra annesine; “Bak anne yaptım” şeklinde ifade ile başarısını gösterir veya başardığında gülümser veya başarısız olduğunda memnuniyetsizliğini ifade eder (Berk 2006).

Benlik saygısı yüksek olan insanların kendi kapasiteleri ile ilgili beklentileri de yüksektir. Kendileri hakkındaki bu olumlu tutumlarından ve elde ettikleri başarılı sonuçlardan dolayı kendi görüşlerini kabul ederler, buna inanırlar ve böylece hem davranışlarına hem de ulaştıkları sonuçlara güvenirlir (Tufan ve Yıldız 1993).Yüksek benlik saygısına sahip kişiler “Ben matematikte iyiyim, güzel görünümlüyüm, arkadaşlarım beni severler” şeklinde olumlu değerlendirmede bulunurlar. Düşük benlik saygısına sahip kişiler ise tam tersine değerlendirmelerde bulunurlar. Kişinin benlik saygısı çevreden (ebeveyn, akran, okul, öğretmen) olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmektedir. Bu da benliğin güçlenmesinde etkili olmaktadır (Novak ve Peleaz 2004).

Benlik saygısı, yaşam dönemlerindeki değişimler ile şekillenmektedir. Örneğin, ebeveynden bağımsız olarak yaşama, kendi hayatını kurmaya başlama, evlenme, kendi ailesini kurma, orta yaşa ulaşma, yaşlanma sırasında fiziksel, sosyal, duygusal değişimler olduğu gibi kişinin benliği ve benlik saygısı da değişime uğramaktadır. Ergenliğe girerken fiziksel, duygusal, bilişsel değişimler yeni bir döneme girildiğinin belirtileridir. İlk ergenlikte bulunan bireyler çocukluktan çıkmanın üzüntüsünü yaşayabilirler. Ancak birçoğu da biran önce büyümek isterler. Bu dönem içerisinde benliği kaybetme korkusu yaşanabilir ve yeni veya gerçek benliği oluşturmanın mücadelesi başlar. Kendini yalnız hissetme, ebeveynlere karşı yabancılaşma ve onlardan uzaklaşma duyguları yaşayabilir, kendisinin yalnız başına ne yapabileceğini görme davranışlarında bulunabilirler. Akranlar ve akran grupları ergenin yaşamına girer ve onun hayatında önemli rol oynarlar. Özellikle de kendisini tanımasına, kişiliğini bağımsızlaştırabilmesinde ve benlik saygısını inşa etmesinde etkin bir rol oynarlar. Bu etkenlerin yanında ergenlerin benlik saygısında cinsiyet, yaş, fiziksel görünüm gibi faktörler de etkili olabilmektedir (Plummer 2005).

Gentile ve arkadaşları (2009), yaptıkları bir çalışmada cinsiyet faktörünün benlik saygısının alt bölümleri üzerinde etkili olduğunu ve erkeklerin fiziksel görünüm ile ilgili benlik saygısı puanı kızlardan daha yüksek olduğunu, ancak kızların da

davranış yönetimi ve ahlaki-etik benlik saygısında yüksek puana sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Hagger ve Stevenson (2009) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, 11-12 yaşlarında kızların erkeklere oranla benlik saygısının fiziksel görünümü içeren alt bölümünde daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Santrock (2011), ise benlik saygısının yaş ile ilişkisine değinmiş ve yaşla birlikte benlik saygısının artmadığı, çocukluk döneminde yüksek olan benlik saygısının, ergenlik veya yetişkinlik döneminde düşebileceği görüşünü savunmuştur.

Ergenin benlik saygısının gelişiminde ebeveynler de önemli bir faktördür. Özdeşim kurma modeli olarak ve gösterdikleri yetiştirme tutumları ile ergenin benlik saygısını olumlu veya olumsuz olarak etkilerler (Bednar ve Wells 1989). Çocuğa sevginin ifade edilmesi, çocuğun problemleri ile ilgilenme, ihtiyacı olduğunda çocuğa yardım etme, kuralların açık ve belirgin bir şekilde oluşturulması, belirlenmiş sınırlar içerisinde çocuğa özgürlükler tanıma gibi birçok tutum çocuğun benlik saygısını olumlu yönde etkilemektedir (Santrock 2011). Otoriter yaklaşıma sahip anne-babalar, genel olarak ergeni, sahip olunması gereken bir "çocuk" kimliğiyle algılamak; demokratik yaklaşıma sahip anne-babalar ise, ergeni bir birey olarak kabul edip, büyüme ve gelişmekte olan potansiyel kimliği olan birisi olarak algılamaya çalışırlar. Ergenin yanlışlarını ve doğrularını, sorumluluk alanının ve birey olma özelliğinin doğal bir sonucu olarak görürler (Öncü 1992). Demokratik tutuma sahip aile ortamında yetişen ergenler okulda daha başarılı olur, stresle daha kolay bir şekilde başa çıkar, farklı ortamlara uyum sağlayabilir ve daha yüksek bir benlik saygısına sahip olurlar. Araştırmacılar bu yetiştirme tarzına sahip ailelerin neden başarılı olduklarını açıklamaya çalışmışlardır. Bu yetiştirme tarzında, yapılan davranışın neden yanlış olduğu, kabul edilemez olduğu açıklanır ve buna alternatif davranış şekilleri sunulur. Ceza verilirken öğretici olmasına dikkat edilir. Bu ortamda anne-babanın tanımı ve ailenin ne olduğu öne çıkar, ergen aile olmanın farkına varır. Ergenler bunun sonucunda hata yapmanın normal olduğunu fark eder, yeni şeyler denerken de beceri ve yeteneklerinin farkına varır, kendine güvenleri gelişir, bu da benlik saygılarını olumlu yönde etkiler (Adams ve Berzonsky 2003). Ebeveyn tutumlarının benlik saygısına olan etkisini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmanın sonucunda, otoriter tutumu benimsemiş ailelere sahip çocukların düşük benlik saygısına sahip oldukları bulunmuştur (Smith 2007). Gomez ve McLaren'ın (2007) 18-20 yaş arası ergenlerde anne bağlılığı ve baba bağlılığının benlik saygısı ve saldırganlık üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmanın sonucunda, benlik saygısı ile anne bağlılığı ve baba bağlılığı arasında olumlu bir şekilde ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Martinez ve Garcia'nın (2008), ebeveynlerin ergenlerin benlik saygılarına olan etkilerini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin göstermiş oldukları tutumlar ile ergenlerin benlik saygısını etkiledikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, farklı öğrenim programlarına sahip lise II. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ile anne-babalarının benlik saygıları arasında ilişki olup

olmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin benlik saygısı arasında ilişki var mıdır?
2. Ergenlerin benlik saygısı ile babalarının benlik saygısı arasında ilişki var mıdır?
3. Ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin öğrenim durumu arasında ilişki var mıdır?
4. Ergenlerin benlik saygısı ile babalarının öğrenim durumu arasında ilişki var mıdır?
5. Ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin çalışma durumu arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma ergenlerin benlik saygısı ile anne-babaların benlik saygısı arasındaki ilişkiyi betimlemeye yönelik olduğundan tarama modelindedir. Tarama modelleri, bir konu ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek ve tutum vb. özelliklerinin belirlendiği ve genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara denir (Büyüköztürk ve arkadaşları 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Kırşehir il merkezinde bulunan Düz liseler, Meslek liseleri, Anadolu lisesi, Süper lise ve Fen Lisesi'nde okuyan Lise II. sınıf öğrencileri ve onların Anne-babaları oluşturmaktadır. Araştırmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Öğrenciler, tesadüfi olarak okul listesinden seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme düz lise grubundan, 128; Meslek lisesi grubundan 50; Anadolu-Fen lisesi grubundan 22 öğrenci olmak üzere toplam 200 öğrenci ve bu öğrencilerin anne-babaları ile birlikte toplam 600 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubundaki öğrencilerin % 52'si kız, % 48'i erkek; % 54'ü 16, % 37'si 17, % 6'sı 15, % 3'ü 18 yaşındadır. Örneklem grubundaki annelerin % 60'ı ilkököl, % 18'i ortaokul, % 15'i lise, % 5'i okur-yazar değil, % 2'si üniversite mezunudur. Babaların % 35'i ilkököl, % 32'si lise, % 22'si ortaokul, % 11'i üniversite, % 0,5 okur-yazar değildir. Annelerin % 93'ü çalışmazken, % 7'si çalışmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin kişisel özellikleri ile ilgili bilgi elde etmek için "kişisel bilgi formu" hazırlanmıştır. Bu formda ergenlerin; okul türü, yaşı, cinsiyeti, anne ve babasının öz olup olmadığı, kardeş sayısı ve doğum sırası, anne-babasının öğrenim durumu, annesinin çalışıp çalışmadığıyla ilgili sorular bulunmaktadır. Öğrencilerin "benlik saygısı" düzeylerine ilişkin verilerin sağlanmasında, Güngör'ün (1989) uyarladığı ve geliştirdiği "Lise Öğrencileri Benlik Saygısı Envanteri" kullanılmıştır. Güngör (1989), "Lise Öğrencileri Benlik Saygısı Envanteri"ni Rosenberg ve Coopersmith'in geliştirmiş olduğu "Benlik Saygısı

ölçekleri ile Shrostrom'un geliştirdiği "Kişisel Yönelim Envanteri (Personel Orientation Inventory)"nin alt ölçeklerinden olan benlik saygısı ölçeğinin bir birleşimi sayılabilecek yeni bir araç olarak geliştirmiştir.

Verilerin Analizi

Ergenlerin benlik saygısı puanları hesaplanırken ölçeğe verdikleri cevaplar, cevap anahtarına göre puanlandırılmış ve toplanmıştır. Elde edilen puanlar öğrencilerin benlik saygısı puanları olarak işleme alınmıştır. Aynı işlemler ergenlerin anneleri ve babaları için tekrarlanmıştır. Elde edilen benlik saygısı puanları, puan ortalamaları ve standart sapmaları göz önüne alınarak düşük benlik saygısı, orta benlik saygısı ve yüksek benlik saygısı olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırmada ergenlerin benlik saygıları ile anne ve babalarının benlik saygısı, annelerinin öğrenim durumu, babalarının öğrenim durumu ve annelerin çalışma durumuyla ilişkili olup olmadıkları incelenmiştir. Bu amaçla çapraz tablolar oluşturulmuş ve ilişki katsayıları hesaplanmıştır. İlişki katsayılarının anlamlılığına bakılarak benlik saygısı ile ilgilenilen değişkenin ilişkili olup olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. İlişki katsayıları ilgilenilen değişkenin ölçülme düzeyleri dikkate alınarak gamma ilişki katsayısı olarak seçilmiştir. Kay kare (χ^2) hesaplanırken gerekli durumlarda uygun gruplar birleştirilmiş, birleştirme yapılamayan durumlarda likelihood değeri dikkate alınmıştır (Ünver 1995).

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Okul Türüne Göre Ergenlerin Benlik Saygısı ile Annelerinin Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Testi

Alt Gruplar	Anne B.S. Puanları	Ben. Say. Kategorileri	<i>n</i>	<i>Gamma</i>	<i>p</i>
Düz Lise	Düşük	Düşük	6	0.485	0.000**
		Orta	7		
		Yüksek	2		
	Orta	Düşük	16		
		Orta	12		
		Yüksek	3		
	Yüksek	Düşük	6		
		Orta	31		
Meslek Lisesi	Düşük	Yüksek	15	2.686	0.252
		Düşük	4		
		Orta	6		
	Orta	Yüksek	3		
		Düşük	5		
		Orta	25		

		Yüksek	2		
		Düşük	-		
	Yüksek	Orta	4		
		Yüksek	3		
		Düşük	1		
	Düşük	Orta	4		
		Yüksek	3		
Süper-Anadolu Lisesi		Düşük	1		
	Orta	Orta	3	1.728	0.255
		Yüksek	2		
		Düşük	1		
	Yüksek	Orta	1		
		Yüksek	6		

Not: 0.01 anlamlılık düzeyi için **, 0.05 anlamlılık düzeyi için * kullanılmıştır.

Tablo-1’de okul türüne göre ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı incelenmiş ve düz lise okul türünde okuyan ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunurken ($p=0.000<0.01$) diğer okul türleri için bir ilişki bulunamamıştır. Düz liseye devam eden ergenler için veriler incelendiğinde, annenin benlik saygısı düşükten yükseğe doğru arttıkça, yüksek benlik saygısına sahip öğrencilerin sayısı da artmaktadır.

Tablo 2. Okul Türüne Göre Ergenlerin Benlik Saygısı ile Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Testi

Alt Gruplar	Babanın B.S.Puanları	Ben. Say. Kategorileri	<i>n</i>	<i>gamma</i>	<i>p</i>
		Düşük	2		
	Düşük	Orta	6		
		Yüksek	-		
		Düşük	21		
Düz Lise	Orta	Orta	61	0.293	0.096
		Yüksek	12		
		Düşük	5		
	Yüksek	Orta	13		
		Yüksek	8		
		Düşük	4		
	Düşük	Orta	10		
		Yüksek	3		
		Düşük	3		
Meslek Lisesi	Orta	Orta	24	-0.152	0.597
		Yüksek	3		
		Düşük	2		
	Yüksek	Orta	1		
		Yüksek	-		

		Düşük	-		
	Düşük	Orta	1		
		Yüksek	2		
Süper- Anadolu Lisesi	Orta	Düşük	1	-0.029	0.947
		Orta	7		
		Yüksek	8		
	Yüksek	Düşük	1		
		Orta	-		
		Yüksek	1		

Tablo 2’de okul türüne göre ergenlerin benlik saygısı ile babalarının benlik saygısı arasında ilişki incelenmiştir. Verilerin incelenmesi sonucunda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Düz Lise için $p=0.096>0.05$, Meslek Lisesi için $p=0.597>0.05$, Süper-Anadolu Lisesi için $p=0.947>0.05$).

Tablo 3. Okul Türüne Göre Ergenlerin Benlik Saygısı ile Annelerinin Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki Testi

Alt Gruplar	Annenin Öğr. Dur	Ben. Say. Kategorileri	n	gamma	p
		Düşük	2		
	Okur-yazar değil	Orta	2		
		Yüksek	-		
	İlkokul	Düşük	22		
		Orta	52		
		Yüksek	14		
Düz Lise	Ortaokul	Düşük	1	0.293	0.071
		Orta	17		
		Yüksek	1		
	Lise	Düşük	3		
		Orta	8		
		Yüksek	4		
Yüksekokul	Düşük	-			
	Orta	1			
	Yüksek	1			
		Düşük	1		
	Okur-yazar Değil	Orta	4		
		Yüksek	-		
Meslek Lisesi	İlkokul	Düşük	5	0.073	0.758
		Orta	18		
		Yüksek	4		
	Ortaokul	Düşük	2		
		Orta	10		
	Yüksek	1			

	Lise	Düşük	1		
		Orta	3		
		Yüksek	1		
	Yüksekokul	Düşük	-		
		Orta	-		
		Yüksek	-		
	Okur-yazar değil	Düşük	-		
		Orta	1		
		Yüksek	-		
	İlkokul	Düşük	-		
		Orta	2		
		Yüksek	3		
Süper-Anadolu Lisesi	Ortaokul	Düşük	1	0.250	0.350
		Orta	3		
		Yüksek	-		
	Lise	Düşük	2		
		Orta	2		
		Yüksek	7		
	Yüksekokul	Düşük	-		
		Orta	-		
		Yüksek	1		

Tablo 3'te Okul türüne göre ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Düz Lise için p değeri=0.071>0.05, Meslek Lisesi için p değeri=0.758>0.05, Süper-Anadolu lisesi için p değeri=0.350>0.05).

Tablo 4. *Okul Türüne Göre Ergenlerin Benlik Saygısı ile Babalarının Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki Testi*

Alt Gruplar	Babanın Öğr. Dur	Ben. Say. Kategorileri	n	gamma	p
Düz Lise	Okur-yazar değil	Düşük	1	-0.049	.694
		Orta	-		
		Yüksek	-		
	İlkokul	Düşük	7		
		Orta	31		
		Yüksek	8		
	Ortaokul	Düşük	6		
		Orta	19		
		Yüksek	3		
	Lise	Düşük	12		
		Orta	19		
		Yüksek	6		
Yüksekokul	Düşük	2			
	Orta	11			

		Yüksek	3		
		Düşük	-		
	Okur-yazar	Orta	-		
	Değil	Yüksek	-		
Meslek Lisesi	İlkokul	Düşük	3	-0.013	0.953
		Orta	14		
		Yüksek	2		
	Ortaokul	Düşük	3		
		Orta	10		
		Yüksek	2		
Lise	Düşük	3			
	Orta	10			
	Yüksek	2			
Yüksekokul	Düşük	-			
	Orta	1			
	Yüksek	-			
Süper-Anadolu Lisesi	Okur-yazar değil	Düşük	-	0.531	0.179
		Orta	-		
		Yüksek	-		
	İlkokul	Düşük	-		
		Orta	3		
		Yüksek	1		
	Ortaokul	Düşük	-		
		Orta	-		
		Yüksek	1		
	Lise	Düşük	2		
		Orta	4		
		Yüksek	5		
Yüksekokul	Düşük	1			
	Orta	1			
	Yüksek	4			

Tablo-4'te okul türüne göre ergenlerin benlik saygısı ile babalarının öğrenim durumu arasında ilişki incelenmiştir. Veriler incelendiğinde; Ergenlerin benlik saygısı ile babanın öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Düz Lise P değeri=0.694>0.05, Meslek Lisesi P=0.953>0.05, Süper-Anadolu Lisesi P=0.179>0.05).

Tablo 5. Okul Türüne Göre Ergenlerin Benlik Saygısı ile Annelerinin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki Testi

Alt Gruplar	An. Çalışma Durumu	Ben. Say. Kategorileri	n	Likelihood Ratio	p
Düz Lise	Çalışmıyor	Düşük	28	3.090	0.213
		Orta	75		
		Yüksek	19		

		Düşük	-		
	Çalışıyor	Orta	5		
		Yüksek	1		
		Düşük	9		
	Çalışmıyor	Orta	34		
		Yüksek	1		
Meslek Lisesi		Düşük	-	5.977	0.048*
	Çalışıyor	Orta	1		
		Yüksek	2		
		Düşük	3		
	Çalışmıyor	Orta	6		
		Yüksek	8		
Süper-Anadolu Lisesi		Düşük	-	1.694	0.429
	Çalışıyor	Orta	2		
		Yüksek	3		

Not: .01 anlamlılık düzeyi için **, .05 anlamlılık düzeyi için * kullanılmıştır.

Tablo-5'te, okul türlerine göre ergenlerin benlik saygısı ile annelerinin çalışma durumu incelendiğinde, meslek lisesi okul grubu için anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır ($p=0.048<0.05$). Diğer okul grupları için anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada ergenlerinin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın sonunda düz lise ergenlerinin benlik saygısının, annelerinin benlik saygısından etkilendiği bulunmuştur. Bagley ve diğ. (2001), ailenin ergen benlik saygısı üzerindeki etkilerini incelediği çalışmalarında, olumsuz aile ortamlarının çocukların benlik saygısını olumsuz etkilediğini tespit etmişlerdir. Ayrıca Bulanda ve Majumdar (2009), ebeveyn-ergen ilişkisi algısı ile ergen benlik saygısı ilişkisini inceledikleri çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin ayrı ayrı hem annenin hem de babanın ergenin hayatında olmaları ve kaliteli bir ilişkiye sahip olmalarının ergenlerin benlik saygılarını olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Doğumdan sonra çocuğun ilk etkileşimde bulunduğu ve kendisine en yakın bulunduğu kişi annedir. Doğumdan itibaren anne, bebeğin fiziksel ihtiyaçlarını karşılar. Anne ile olan ilişki sadece fiziksel gelişim açısından değil, duygusal ve sosyal gelişimde açısından da (çocukla ilgilenme biçimi, beden teması, ses tonu, şefkati ile) etkili olmaktadır. Bebeklik, erken çocukluk, okul dönemi ve ergenlik dönemlerinde annenin çocuk üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda ergenin benlik saygısı gelişiminde annenin önemli bir unsur olduğu, benlik

temellerinin atılmaya başladığı çocukluk döneminden itibaren annenin, benlik ve benlik saygısı gelişimi için ilk ve en yakın olan bir model olduğu söylenebilir. Ayrıca geleneksel aile yapısı içerisinde çocuk yetiştirmede, annelerin daha fazla etkili olduğu ve annenin ergen ile iletişiminin, gösterdiği yetiştirme tutumlarının, ergenin benlik saygısını etkileyen unsurlar olduğu söylenebilir.

Araştırmada ergenlerin okul türlerine göre benlik saygısı ile annelerinin çalışma durumu arasında, meslek lisesi okul grubu için anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Meslek lisesi grubunda bulunan bu anlamlı ilişki incelendiğinde çalışan annelerin çocuklarında benlik saygısının, çalışmayan annelerin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Güngör (1989), lise öğrencilerinin özsaygılarını etkileyen etmenleri incelediği araştırmasında benlik saygısı üzerinde annenin çalışıp çalışmamasının etkili olduğunu tespit etmiştir. Özkan (1994), benlik saygısını etkileyen etkenleri incelediği araştırmasında anneleri çalışan ergenlerin yüksek benlik saygısına sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Anne, iş hayatında olması sonucu kendine yönelik yeterlilik, başarı ve olumlu benlik algısı geliştirir. Bu algı tüm hayatını ve hayatının içerisindeki çeşitli eylemleri olumlu şekilde etkiler, annelik rolünü zevk alarak yerine getirir, olumlu benlik algısı ve benlik saygısını geliştirerek çocuklarına daha fazla yansır (Howell 1973). Ayrıca çalışan anneler, çocuklarını küçük yaşta birçok konuda cesaretlendirmekte ve yönlendirmektedirler. Bu nedenle çalışan annelerin çocukları küçük yaştan itibaren kendi kendine yetebilen, daha bağımsız davranan bir kişilik geliştirmekte ve çevreye uyumları daha iyi olabilmektedir (Aktaş 1994).

Anne, iş yaşamı ile daha geniş bir sosyal çevre ve daha fazla iletişime gireceği kişilerle karşılaşır. Bu şekilde anne sosyal ve duygusal açıdan gelişir, başarı ve bağımsızlık duygusu geliştirir; kendine yönelik olumlu algı geliştirerek yüksek benlik saygısına sahip olabilir. Böylece çocuğuna özdeşim kurma açısından iyi bir model olabilir. Ayrıca annenin çalışması sonucu maddi imkânların yeterli olması, ergenin içerisinde bulunduğu ev ortamının şartlarını olumlu yönde etkiler ve bu durum ergen benlik saygısı gelişiminde etkili olabilir.

Diğer taraftan çalışan annelerin çalışmakla mutlu olduğu, kendine güvendiği ve benlik saygılarının da yüksek olduğu; mutlu olan bir kadının annelik rolünde daha başarılı olacağı ve çocuklarının benlik saygılarının da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Annenin çalışma şartlarından dolayı çocuğu ile iletişimi girebileceği zamanın azalır. Bundan dolayı çalışan anne kaybettiği zamanı telafisi etmek için ergenle daha etkili ve kaliteli iletişim kurmaya çalışabilir. Anne-ergen iletişiminin gelişmesi sonucunda ergenin benlik saygısı olumlu yönde etkilenir. Ayrıca günümüzde çalışan annelerin eğitim durumları da göz önünde bulundurulduğunda çocuk yetiştirmeye karşı daha duyarlı oldukları,

olumlu yetiştirme tutumu geliştirmek için daha fazla bilgi edinmek istedikleri ve gerekli uzman desteği almaya daha istekli oldukları söylenebilir. Bunun sonucunda çalışan anneler olumlu çocuk yetiştirme tutumları sergileyerek çocuğunun benlik saygısı gelişimine katkıda bulunabilir.

ÖNERİLER

Kişinin içinde bulunduğu topluma daha yapıcı, sağlıklı ve güçlü bir uyum göstermesini sağlayan benlik saygısı düzeyinin yüksek oluşu olumlu kişilik özelliği olarak ele alınmaktadır. Düşük benlik saygısı düzeyi ise kişinin başarı ve mutluluğunu kısıtlamaktadır (Temel ve Aksoy 2001). Benlik saygısı düzeyini etkileyen etmenler konusunda yapılan araştırmalarda, birçok değişkenin etkisi olduğu ve bu değişkenler arasında ebeveynlerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin ergenin gelişimi üzerindeki etkisi dikkate alındığında şu öneriler sunulabilir:

Ebeveynlerin ergenler ile iletişimini arttıracak seminerler düzenlenebilir. Bu seminerler ile ergenlik dönemine giren çocuğun, değişik davranış şekilleri benimseyeceği ve geliştireceği, arkadaş grubundan etkileneceği ve çocuğun anne babasına ilişkin görüşlerinin değişebileceği düşünülerek, ebeveynlerin bu dönemin değişimlerine hazırlıklı olmaları sağlanabilir. Ayrıca annenin sosyal hayatın içerisinde aktif bir şekilde katılımı, çeşitli etkinlikler aracılığı ile sağlanabilir. Annelere çalışmalar için fırsatlar verilebilir ve kolaylıklar sağlanabilir. Annelerin çalışma saatlerinde esneklikler sağlanarak çocuğu için de zaman ayırabilmelerine olanak sağlanabilir ve çalışan anneye gerekli sosyal destek verilebilir.

Bu konunun hem nitel hem de nicel yöntemlerle daha kapsamlı olarak ele alınması için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılacak araştırmalara aşağıdaki öneriler sunulabilir;

Daha geniş ve farklı örneklem gruplarıyla çalışmalar yapılabilir. Anne-babaların benlik saygısı üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılabilmesi için ayrı ayrı annenin ve babanın ergen benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelenebileceği; annenin çalışma durumunun ergen benlik saygısına etkisinin incelenebileceği ve ergenlerin algıladığı ebeveynlik tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenebileceği çalışmalar yapılabilir. Ayrıca ebeveynlere, çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili uygulamalı eğitimlerin verildiği ve bu eğitimlerin ergen benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelendiği deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, G.R. ve Berzonsky, M.D. (2003). *Handbook of adolescence*. Malden: Blackwell Publishing.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan anne ve çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim*, 36, 7-11.
- Bagley, C., Bertrand, L., Boltho, F. & Mallick, K. (2001). Discrepant parent-adolescent views on family functioning: Predictors of poorer self-esteem and problems of emotion and behaviour in British and Canadian adolescent. *Journal of Comparative Family Studies*, 32, 393-403.
- Bednar, P.R. ve Wells, M.G. (1989). *Self-Esteem paradoxes and innovations in clinical theory and practice*. Washington.
- Berk, E.L (2006). *Child development* (7th ed). Boston.
- Bulanda, E.R. ve Majumdar, D. (2009). Perceived parent-child relations and adolescence self-esteem. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 203-212.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pagem Yayıncılık
- Doğru, N. (2002). *Özsaygı geliştirme programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Gentile, B. ve diğ. (2009). Gender differences in domain-specific self-esteem: A meta-analysis. *Review of General Psychology*, 13, 34-45.
- Gomez, R. ve McLaren, S. (2007). The Inter relations of mother and father attachment, self-esteem and aggression during late adolescence. *Aggressive Behaviour*, 33, 160-169.
- Güngör, A. (1994). *Değişim sürecinde aile; toplumsal kalıtım ve demokratik değerler*. Aile Kurultayı. 16-18 Kasım.
- Hager, S.M. ve Stevenson, A. (2010). Social physique anxiety and physical self-esteem: gender and age Effects. *Psychology and Health*, 25, 89-110
- Howell, M.C. (1973). Employed mothers and their families. *Pediatrics*, 52, 252-263
- Martinez, I. ve Garcia, F.C. (2008). Internalization of values and self-esteem among Brazilian teenagers from authoritative, indulgent, authoritarian, and neglectful homes. *Adolescence Journal*, 43, 13-29.
- Novak, G. ve Peleaz, M (2004). *Child and adolescence development. A Behavioral systems approach*. California.
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Morpa Yayıncılık.
- Öncü, R. (1992). *Gelişim psikolojisi*. Gündüz Yayıncılık: Ankara.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etmenler. *Düşünen Adam*, 3, 4-9.
- Plummer, D. (2005). *Helping adolescents and adults to build self esteem*. London.
- Santrock, W.J. (2011). *Child development* (13th ed). New York.
- Smith, J.G. (2007). *Annual meeting of eastern psychological association*. March 23-25. Philadelphia.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, B.A. (2001). *Ergen ve gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tufan, B. ve Yıldız, S. (1993). *Geri dönüş sürecinde ikinci kuşak Almanya'dan dönen öğrencilerin benlik saygıları ve ruhsal belirtileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Ünver, Ö. (1995). *Uygulamalı istatistiksel yöntemler*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

SUMMARY

The situation whether self-concept is liked or not constitutes self-esteem. The self-esteem is the acclaim situation, evading from him/her to approve self-concept, which person reaches a conclusion with the self-assessment. Lewin defines the self-esteem as "the satisfaction obtained from the role and qualification of the play, if the life is considered as a stage". The self-esteem is also defined as an important aspect of our self-respect because there are evaluative statements and decisions about our capabilities, emotional experiences and psychological adjustment. The self-esteem has a structure which occurs at very early years and changes in age. For example; having completed his/her puzzle, a two-year kid shows his/her success to mom by saying "look mummy, I have done." While s/he smiles when s/he gets the success, s/he expresses displeasure when s/he fails".

The parents are significant factors in the development of adolescence's self-esteem. The parents -as the model of establishing identification and with their childrearing attitudes- affect adolescence's self-esteem as positive or negative. What the adolescences and adults learned in their childhood periods has an important role in reaching to their self-esteems.

The parents have a significant impact in relation to teaching of self-esteem and being a model for self-esteem to their children since their childhood. A number of attitudes affect the self-esteem of the adolescence's such as expressing the love, being interested in his/her problems, helping him/her in case of need, forming the rules clear and apparent and permitting him/her freedom within the certain boundaries.

This research has been carried out in order to examine the relationship between parents' self-esteem and students' self-esteem who attend high school 2 nd grade having different programmes.

The research has been applied to high schools 2 nd grade students attending Kırşehir city center high schools (Vocational, Normal, Super-Anatolian High School) and their parents. "Self-esteem Inventory" by Güngör has been used. In order to measure the students' and parents' self-esteem level. The scale consists of 75 questions, each including two sentences one of which is "resembles me (1)" and the other is "doesn't resemble me (2)". Students and parents have been asked to mark the suitable answers for themselves. The average of students' and parent' self-esteem points and standart error have been calculated to evaluate the results of self-esteem and to make comparisons and at last this data has been found out. Students' and parents' self-esteem points' average and standard error have been calculated and ranged as low, average, high. This data has been taken into consideration while students' and parents' self-esteem relationship is being studied. "Individual Information Form" for students has been put in the first part of

questionnaire form. This form includes students' age, sex, school, their parents' step or not, the number of children in the family, birth order, their parents' education level, their mothers' work situation.

200 questionnaires and personal information forms to the students in the schools, 200 questionnaires to mothers and 200 questionnaires to fathers, totally 600 questionnaires, have been given. In the analysis of the gathered during the research, cross table has been made and relation coefficient of the data has been calculated. Considering the meaningfulness of relations coefficient, it has been concluded. Whether self-esteem is related to the variant which is being dealt with. Relation coefficient have been selected as χ^2 and gamma by taking the measurement levels of the variant being dealt with in to consideration. While χ^2 is being calculated, in the required situations, suitable groups have been combined, and likelihood has been taken into consideration where combination can't be done.

According to the results of the research; the existence of a meaningful relationship between students' self-esteem according to their school types and mothers' self-esteem has been found out ($p=0.000<0.05$). It can be said that the mothers are more effective about child-rearing within the traditional family structure than others, and as result of this, the self-esteems of adolescences can positively be affected. It can be said that the communication of mother with adolescence and her childrearing attitudes are of the elements affect adolescence's self-esteem. Between students' self - esteem according to the school types and father' self -esteem, a meaningful relationship hasn't been found out (for normal high school $p=0.096>0.05$, for vocational high school $p=0.597>0.05$, for super/anatolian high school $p=0.947>0.05$). A meaningful relationship hasn't been found out between students' self-esteem according to the school types and mothers' education level (for normal high school $p=0.071>0.05$, for vocational high school $p=0.758>0.05$, for super/anatolian high school $p=0.350>0.05$). A meaningful relationship hasn't been found out between students' self - esteem according to the school types fathers' education level (for normal high school $p=0.694>0.05$, for vocational high school $p=0.953>0.05$, for super/anatolian high school $p=0.179>0.05$). A meaningful relationship has been found out between students' self - esteem according to the school types and mothers' work situation for vocational high school ($p=0.048<0.05$). The mother encounters with a wider range of social environment and people who she can contact more in professional life. In this way, the mother progresses socially and emotionally, and she improves sense of independence and success; she can have a high self-esteem involutory by improving positive perception. Thus she can be a good model for her child in terms of establishing identification.